

МАРІАН РАЦИБОРСЬКИЙ / MARIAN RACIBORSKI
(1863–1917)

24 березня минає 100 років від дня смерті видатного польського міколога та ботаніка, піонера охорони природи в Польщі Маріана Раціборського.

Народився він 16 вересня 1863 р. у с. Бжозова Опатівського повіту (південно-східна Польща). Його батько був учасником польського повстання 1863 р., а тому сім'я невдовзі після народження Маріана емігрувала до Швейцарії та лише згодом повернулася до Кракова. В 17 років, закінчивши реальну школу в Кракові, він записався вільним слухачем на медицину в Ягелонському університеті, оскільки не мав гімназійної освіти.

Ще в школі М. Раціборський виявив інтерес до ботаніки. Так, у віці 14 років він знайшов перший для Польщі локалітет *Elodea canadensis* Michx. Тому природно, що в університеті він став учнем відомого ботаніка і міксоміцетолога професора Юзефа Ростафінського, а після закінчення навчання працював його асистентом на кафедрі ботаніки. Молодий науковець відзначався винятковою працьовитістю і в 29 років вже мав близько 40 наукових публікацій про слизовики, гриби, водорості, печіночники та вищі рослини різних регіонів Польщі. З доробку цього періоду особливою ґрунтовністю відзначаються роботи в галузі палеоботаніки, зокрема, присвячені флорі та систематиці викопних папоротей.

Саме за ці праці М. Раціборський в 1892 р. отримав стипендію для стажування за кордоном, де провів чотири роки, працюючи в наукових установах різних міст Німеччини. В 1896 р. як знаний спеціаліст-птеридолог отримав річний контракт для опрацювання папоротей о. Ява. За час перебування в Індонезії (тодішня Голландська Ост-Індія) М. Раціборський зібрав вели-

чезну колекцію місцевих грибів та рослин, яка зберігається у *Herbarium Bogoriense* (BO) та *Herbarium Universitatis Jagellonicae Cracoviensis* (KRA). На її основі вчений описав десятки нових для науки видів та надвидових таксонів з різних систематичних груп.

Після повернення з о. Яви в 1900 р. викладав ботаніку у Вищій рільничій школі в Дублянках поблизу Львова (тепер Львівський національний аграрний університет).

У 1904 р. він був обраний головою Польського товариства природознавців імені Коперника. Завдяки його зусиллям у 1907 р. при Львівському університеті був створений Біолого-ботанічний інститут. У 1909 р., отримавши посаду професора, переїхав до Львова.

На дублянсько-львівський період припадає найактивніша діяльність М. Раціборського як дослідника флори та мікобіоти України. Зі своїми учнями А. Врублевським, А. Водзічко, К. Руппертом, З. Хмелевським він опублікував низку піонерних робіт, присвячених видовому складу грибів Галичини, Карпат, Поділля та Буковини. 1910 року М. Раціборський переїхав до Кракова, де заснував Інститут ботаніки при кафедрі ботаніки. Того ж року став дійсним професором Ягелонського університету. У 1912 р. він обійняв посаду директора Ботанічного саду в Кракові.

Професор М. Раціборський був одним із піонерів справи охорони природи, активно пропагував ідеї природоохоронного руху, наголошуючи на важливості розбудови мережі природничо-краєзнавчих музеїв.

Вчений залишив по собі пам'ять як про дослідника, дбайливого та вимогливого педагога й вчителя, людини високої особистої культури. Один з його перших учнів, видатний ботанік професор Владислав Шафер писав: "Маріан Раціборський був і залишається світлим і полум'яним образом у картині біологічних наук Польщі на переломі XIX і XX століть".

Література про вченого:

- Kołodziejczyk J. Marian Raciborski (1863–1917). *Ziemia*, 1927, 12(24): 480–481.
- Kusniar W. Marian Raciborski jako pionier ruchu polskiego ku ochronie przyrody. *Ochrona przyrody*, 1920, 1: 24–27.
- Morozewicz J., Rostański J., Ruppert K., Godlewski E., Szafer W. Maryan Raciborski. *Kosmos*, 1917, 42(1–4): 66–95.
- Mrowczyński B. *Dutur z rajskiego ogrodu*, Warszawa: Nasza Księgarnia, 1958, 278 pp.
- Szafer W. W dziesięciolecie śmierci Mariana Raciborskiego. *Kosmos*, 1927, 52: 203–219.

Ю.Я. ТИХОНЕНКО